מסע בעקבות אחי

בסיפורו של גיורא מייזלר יש הורים שכולים, אח מחפש, פטריית הזיה, וגם א"ב יהושע. אין בסיפור פתרון סופי לתעלומה האם מייזלר אכן נהרג בראשית מלחמת יום הכיפורים, והאם אכן הוחזר ארצה לקבורה. אחיו הצעיר גילי עשה מזה סרט, וביקש לפתור גם את התעלומה של עצמו

| נחום מוכיח |

לכאורה סיפורה של משפחת מייזלר הוא סיפור טיפוסי על עוד משפחה שכולה, ועל עוד בן יקר שנהרג במלחמת יום הכיפורים. אולם את 'גחליליות', יצירתו הקולנועית של גילי מייזלר, שאחיו גיורא כנראה מצא את מותו בקרבות בסיני בראשית המלחמה, קשה לתאר כ'סרט זיכרון' בלבד. לבטח לא עוד סרט הנצחה נוסחתי בסגנון 'חברים מספרים על'. "בפירוש לא כיוונתי לשם", מסכים מייזלר, "אבל היה לי חשוב שכן יהיה בו אלמנט כזה, חשיפונת קצרה שבה חברים של גיורא 'מספרים על', כדי שמשהו מהדמות שלו בכל זאת יתועד ויונצח בסרט. היה לי חשוב שיידעו קצת גם מיהו".

הסרט הדוקומנטרי 'גחליליות' (הופק בשיתוף ערוץ 8 וישודר בערב יום הזיכרון ב–HOT3), מביא את סיפור החיפוש שערך גילי, כיום בן 49, אחר אחיו האובד, שהיה גדול ממנו בשבע שנים. למעשה זהו סרט על החיפוש העצמי הכמעט אובססיבי של גילי, שתחילתו במותו של גיורא, אחיו היחידי.

עקבותיו של גיורא אבדו ב–6 או ב–7 באוקטובר 1973, במהלך הקרבות הראשונים מול הצבא המצרי שפלש לסיני. הוא היה אז בן 19, חניך קורס מפקדי טנקים. גילי מגולל פרשה שנראית כתעלומת מסתורין גדולה. מהטנק של גיורא ומצוותו לא נותר כמעט זכר, פרט לחייל אחד, אלי זכאי, שנפצע ונשבה בידי המצרים. כשחזר מהשבי סיפר שהטנק ספג פגיעה ישירה בצריח, כנראה מטיל. הרבה יותר מזה הוא לא זכר.

הפרשה קיבלה תפנית מפתיעה לאחר שיגאל רינגרט, חברו של גיורא, העיד כי פגש אותו בדרך למתלה ב–14 או ב–15 באוקטובר – שבוע לאחר הפגיעה בטנק. תשאולים חוזרים ונשנים, גם תחת היפנוזה, לא הצליחו לחלץ מפיו של רינגרט גרסה אחרת.

גילי משרטט את הלך הרוח של אותם ימי מבוכה ואנדרלמוסיה שלאחר המלחמה, בה נרשמו לצה"ל נעדרים רבים שלא נודע מה עלה בגורלם. באמצעות קטעי ארכיון וצילומים תקופתיים נדירים שניתנו לו מארכיוני צה"ל ורשות השידור, הוא מתאר את ניסיונות הורי הנעדרים לאתרם, בין אם באמצעים אישיים ובין אם בעזרת גופים ממלכתיים.

הוריו של גיורא לא חסכו במאמצים. האב דוד, מתמטיקאי בעל שם באוניברסיטה העברית בירושלים, אף כתב יומן אישי ובו פירט בהרחבה את כל הפעילויות בנושא. בין היתר הם פנו לציבור באמצעות העיתונות והרדיו, בניסיון לדלות מידע כלשהו על מקום הימצאו או על נסיבות היעלמו של בנם. האם פניה, עורכת ומגישת תוכניות לדוברי רוסית ברדיו, ניסתה להפעיל את קשריה בתקשורת, אך ללא הועיל.

בסרטו בונה גילי פסיפס עשיר המכיל

‹

"היום אני יכול לתאר את הריב האחרון שלנו בלי דמעות בעיניים". גילי מייזלר (מימין) וגיורא, 1973

חברים סיפרו שראו אותו שבוע לאחר מותו. גיורא מייזלר

”אני לא בטוח שהחשיפה לפטריית ההזיה אחראית להתעוררות המודעות שלי לעניין הנוכחות של גיורא. יכול להיות שזה היה מתפרץ עם הזמן גם בלי החוויה הזו. ברור לי שלא הבנתי עד כמה הטראומה שלי הייתה גדולה, עד כמה המכה שניחתה עליי הייתה חזקה”

רשומון בדיעבד, מורכב ומבלבל, של עדויות, סברות והשערות. דמויות רבות יוצרות את פאזל הזיכרון הזה, בהן חבריו של גיורא, חיילים שלחמו לצדו (כולל מפקד הגדוד שלו באותם ימים, עמרם מצנע) וחברים של הוריו.

המודעות שפרסמה משפחת מייזלר בעיתונים גירו את דמיונו של הסופר א"ב יהושע, שבפתח ספרו 'המאהב' כתב על גיורא. על פי יהושע החליט החייל הנעדר לברוח מהארץ ולהתיישב בזהות בדויה באיזה אי ציורי. הניסיון הספרותי הזה קומם את הוריו של גיורא, והעלה שלל ספקולציות נוספות שתרמו להעצמת המסתורין.

סוף רשמי לתעלומה ניתן כמעט שנתיים לאחר המלחמה, כאשר הוחזרו לישראל 39 ארונות ובהם גופות של נעדרים. בין אלה זוהתה גופתו של גיורא, והובאה לקבורה.

לתוך המרקם המורכב הזה שוזר גילי שני מסעות שלו למזרח, מפוקט שבתאילנד ועד פוקהרה וקטמנדו שבנפאל. למסע הראשון הוא יצא עם חברו הקרוב איתי ענבר מיד לאחר סיום שירותו הצבאי, ב–1984. משיכה מיסטית למזרח, הוא מעיד, הייתה לו מאז ומעולם. אלא שהטיול החווייתי באסיה האקזוטית הפך למסע מסוג אחר. לאחר אכילת צנצנת של ריבת פטריית הזיות, החל גילי לחוש לפתע בנוכחותו של גיורא באזור. הוא פתח במסע חיפושים קדחתני, ואף חשד באחד החברים הנפאלים שרכש בטיול כי הוא לא אחר מאשר גיורא בכבודו ובעצמו. הוריו של גילי הצטרפו למסע, בעיקר כדי לגרום לו להפסיק את חיפושיו. היה להם קבר להשתטח עליו, וזה הספיק. ב–2005 שב גילי לנפאל בשנית, הפעם עם צלם וידאו, וסגר קצוות עם 'גיבורי' המסע הקודם, החברים הנפאלים שאליהם התוודע. ובעיקר, הוא סגר מעגל עם עצמו.

המסתורין מתחזק

אלמלא תעלומת האח הנעדר, גילי מייזלר לא היה מגיע כלל אל עולם היצירה הקולנועית. הוא אמנם כבר החל לכתוב כמה עמודים על הפרשה, ואף הצליח לרגש את הקוראים, אך החליט לוותר על הכתיבה לטובת המדיה הוויזואלית.

”מאז 1985, אז נחַתי תרתי משמע מהטיול במזרח, ידעתי שאני עושה סרט”, הוא מנסה להסביר. ”הרגשתי שיש לי מספיק חומרים ויזואליים. אבל החלטתי קודם כול להתמקצע בתחום הקולנועי. ובאמת, כל מה שעשיתי מאז כוון למטרה הזו. פחות משנה לאחר שחזרתי ארצה הכרתי את איריס אשתי, שאיתה גם הפקתי את הסרט. למדתי אז עיצוב קרמי בבצלאל, ובסוף השנה החלטתי שאני לא ממשיך. עברנו יחד לגור בדירה שכורה בתל-אביב, ומאז אני במרכז. התחלתי ללמוד קולנוע באוניברסיטת תל-אביב במסלול עיוני, כדי לממש את הרעיון הזה שראיתי בו פרויקט חיים. היה לי חשוב ליצור סרט משמעותי ומקצועי, שעומד בפני עצמו, ובין היתר לא ליפול לבור הזה של עוד סרט זיכרון”.

בפרויקט הזה עשית בעצמך כמעט הכול.

”אנשים אמרו לי: אתה הבמאי, התסריטאי, המפיק – לא יכול להיות שגם תערוך את הסרט. אבל אם יש משהו אחד שאני יודע לעשות זה לערוך. ואני סומך על עצמי בתחום הזה, כי אני עורך מקצועי כבר 13 שנה. מצד שני, הסרט לא יצא החוצה לפני שראו אותו הרבה אנשים, חברים אישיים וגם כאלה מהברנז'ה שאני סומך על חוות דעתם. שמעתי הערות והתייחסתי לאלה שראיתי לנכון”.

איך התנהלו חייך בין הידיעה המרה על היעדרותו של גיורא ועד לנסיעה למזרח ששינתה את תפיסת עולמך?

”לא בכיתי על גיורא, כנראה מתוך הדחקה, למרות שאז לא ידעתי לנתח את זה. הנסיעה למזרח ב–84' לא הייתה כדי לחפש אותו. זו הייתה נסיעה תמימה. אני גם לא בטוח שהחשיפה לפטריית ההזיה אחראית להתעוררות המודעות שלי לנוכחות של גיורא. יכול להיות שזה היה מתפרץ עם הזמן גם בלי החוויה הזו. ברור לי שלא הבנתי עד כמה הטראומה שלי הייתה גדולה, עד כמה המכה שניחתה עליי הייתה חזקה. אני פוגש אחים שכולים, ויש לי רושם שבניגוד להורים, בתקופה הסמוכה לאסון יש אצלם איזו חזרה חלקה לשגרה. אבל זה רק למראית עין”.

המקרה הספציפי שלכם היה שונה?

”אצלנו זה היה מקרה קיצוני. ההיעדרות שלו הייתה בגדר תעלומה, וחיינו בחוסר ודאות תקופה ארוכה. הוריי היו בעלי פרופיל ציבורי מעט גבוה מהרגיל, בגלל עיסוקיהם. בזכות עבודתה של אמי ברדיו, והקשר שלה עם השדרית עדנה פאר, הייתה לנו נגישות גבוהה יותר מזו של האדם הרגיל לכלי הביטוי התקשורתיים ולעיתונאים”.

איך ניסיתם בתקופה שלאחר המלחמה לברר מה עלה בגורל גיורא והטנק שלו?

”אספר לך משהו שלא נכנס לסרט. במרוצת 1974 המצרים פיזרו מהאוויר בסיני פליירים עם תצלומים של גופות, טנקים שרופים וטקסטים נגד שליטי ישראל בעברית עילגת. במסגרת הניסיונות לברר מה קרה עם גיורא, קראו להוריי לבוא ולנסות לזהות תמונות. אני זוכר שיום אחד הלכתי איתם למחנה שנלר בירושלים. היה שם שולחן ועליו המון גזרי עיתונים ותמונות. אמא הסתכלה על אחד הפליירים שבו נראה טנק פגוע ולידו גופה שוכבת, שלא ניתן היה לזהותה. ניסינו לבדוק את מספר הטנק, ואפשר היה לזהות שם את המספרים 1 ו–2, מספר שלא היה ברור אם הוא 3 או 8, ועוד 3. אמי החליטה שזה הטנק של גיורא, למרות שאבי הסתייג מהקביעה הזו. אחרי כן הגדילו את התמונה, וכבר היה ברור שזה הטנק של גיורא.

”עברו חודשים, ובחורף 75' סיפרו להורים שלי שבתערוכת ניצחון במצרים, לציון שנה למלחמה, ראו במצעד ברחובות קהיר את הטנק של גיורא עם המספר הסידורי שלו, והטנק מוצב קבוע במוזיאון המלחמה בקהיר. בבקשות שלי לקרנות לתמוך בסרט, כתבתי שבסיומו אני הולך למוזיאון המלחמה. חשבתי שזה יהיה מרגש מאוד לראות את הטנק ולהיכנס לתא הנהג. אבל בראיונות שעשיתי עם אנשי היחידה לאיתור נעדרים בשנות ה–70 וה–80, הם אמרו לי שביקרו פעמים רבות במוזיאון המלחמה בקהיר, והטנק הזה לא נמצא שם, וגם לא במוזיאונים בפורט-סעיד ובאיסמעיליה. התברר שהשמועות לא מבוססות. הגעתי לפואד בן-אליעזר, שבדק עם עומר סולימן (ראש המודיעין הכללי המצרי), והתשובה הייתה שלילית. לא הסתפקתי בזה והגעתי לאהוד ברק, ובדיקות מטעמו עם גורמים במצרים העלו שאין שם אף טנק פאטון. היעלמות הטנק זו תעלומה אמיתית”.

נותרו לך עוד סימני שאלה בפרשה הזו?

”יש עוד סיפור מדהים. יגאל רינגרט, שהוא איש אמין מאוד, התקשר אליי לפני כשלושה חודשים ונתן לי טלפון של בחור בשם רמי. התקשרתי אליו והוא סיפר לי שהכיר טוב את גיורא, על אף שהם לא היו חברים. הוא למד איתו באותו מחזור בתיכון. בהמשך התגייס לצבא עם יגאל והם נעשו החברים הכי טובים. כשבוע ויותר לאחר פרוץ המלחמה רמי נסע עם יגאל באוטובוס, שעצר באיזו נקודה בסיני, ויגאל ירד להתפנות. כשהוא חזר הוא אמר לרמי 'ראיתי עכשיו את גיורא מייזלר'. שאלתי את רמי: איפה היית כל השנים? זו עדות תומכת לסיפור של יגאל, שטען שראה אותו כמה ימים אחרי הפגיעה בטנק”.

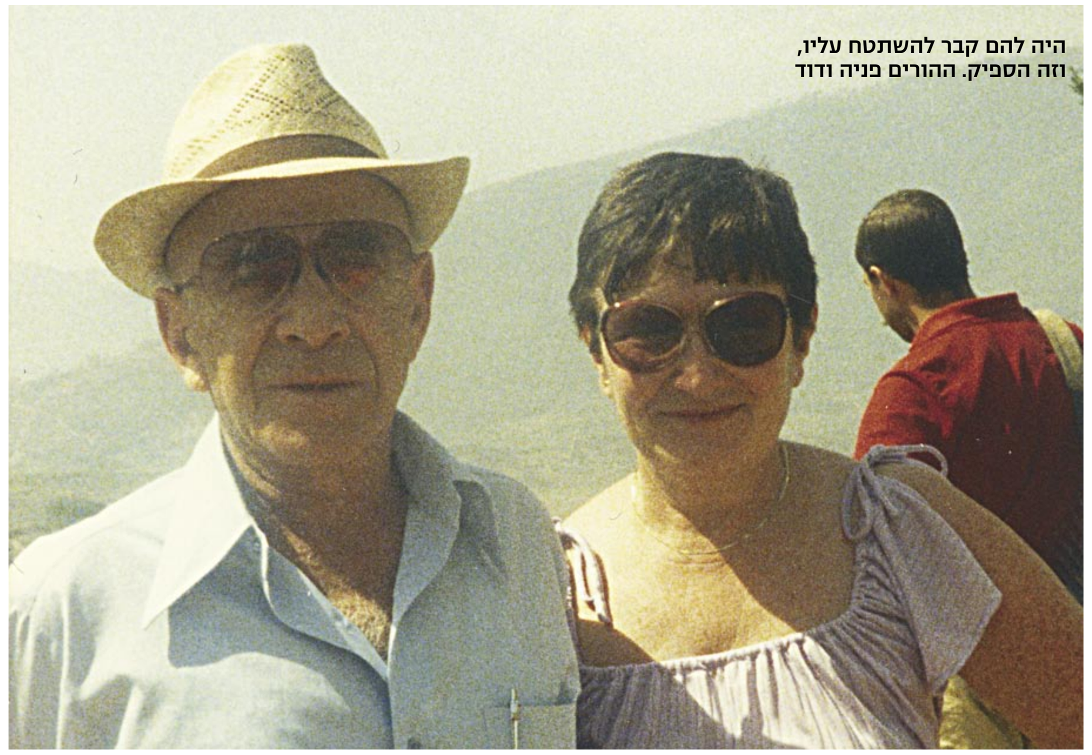

היה להם קבר להשתטח עליו, וזה הספיק. ההורים פניה ודוד

חוויות חזקות שיכולות להיתפס כמיסטיות. גילי מייזלר כיום (מימין) ובתקופת פוקט

לקבור את הסיפור

מייזלר משחזר בסרטו את הטענות שהועלו לאחר החזרת הארונות ממצרים, ולפיהן לא נעשה ניסיון אמיתי לזהות את הגופות, וכל שרצתה המדינה היה לתת להורים השכולים קבר להשתטח עליו. ”זו הייתה התחושה אצל הרבה אנשים באותה תקופה”, הוא אומר. ”כמו ששואל אחד המרואיינים בסרט: האם גיורא קבור שם, או שפשוט רצו לקבור את הסיפור?”

איך הגבתם לפרשנות של א"ב יהושע להיעלמותו של גיורא?

”אמי כעסה על מה שהוא כתב, ועל כך שהשתמש בשמו של גיורא בלי לומר לנו ובלי להכין אותנו. מישהו בא אליה עם הספר והראה לה את הכתוב, וכך נודע לה. היא גם כעסה על התזה שלו ואמרה 'גיורא לא היה עושה לי את זה, הוא לא היה נעלם, בורח לאיפשהו ולא נותן אות חיים'. אבל מבחינתי זו הייתה סיבה לחיפוש אחריו כשהייתי במזרח. הפטריות היו רק טריגר בשביל להיכנס לאיזה מצב מחשבתי, שאומר ששום דבר בעולם הוא לא במקרה ושלכל דבר יש סיבה. ואז התחלתי לחשוב שאולי גיורא חי במקום אחר, בארץ רחוקה, כי נמאס לו מפה. חשבתי שאולי א"ב יהושע רוצה לומר לי משהו. אולי הוא יודע משהו שאני לא יודע, ואולי הוא סתם כתב. מה אנחנו יודעים? לא יכולתי להרשות לעצמי לוותר על האפשרות שגיורא אולי חי, כי אז אני כאילו הורג אותו עוד פעם. כבר הרגתי אותו פעם אחת”.

גילי לא באמת הרג את גיורא, אבל נראה שנטל אשמה כבר רובץ על כתפיו. ”במריבה האחרונה בינינו צעקתי עליו 'הלוואי שתמות בצבא'”, הוא מספר. ”זה שכב לי בראש שנים. באחת היציאות האחרונות שלו ל'אפטר', הוא בא הביתה ב–12 בלילה. חיינו בדירה צפופה וישנו באותו חדר. הוא הדליק אור והעיר אותי, ועל זה רבנו. כשהוא התקשר מהצבא אחר כך, בפעם האחרונה, הוא רצה לדבר איתי אבל סירבתי, כי עדיין כעסתי עליו”.

איזה אדם היה גיורא?

”הוא היה בחור מיוחד, בעל קסם אישי, אבל אף פעם לא הייתה לו חברה וזו הייתה תעלומה. הוא היה הבחור שכולם רצו אותו כחבר, בשביל לדבר איתו. הייתה בו רגישות, כמו שמישהי אומרת עליו בסרט. היו לו המון מעגלים חברתיים. בירושלים יש שני שבטי צופים הממוקמים בעמק המצלבה, שבט מודיעין ושבט מצדה, שהיו כמו שני מחנות יריבים. גיורא הוא היחיד בצופים שהיה חניך או מדריך במקביל בשני השבטים. הוא היה טיפוס מגשר ושובר טאבואים, ועשה זאת בדרך נעימה מאוד, גם אם הוא לא היה המנהיג הראשי. היה לו חוש הומור, והוא היה הכי בדרן שאפשר להעלות על הדעת. בן אדם שהיה משכיב אנשים מצחוק. כשהייתי קטן הוא היה שומר עליי ולוקח אותי לחברים. הוא באמת היה אח טוב, בעוד שאני הייתי שובב גדול”.

איך התנהל הטיול במזרח, עד שהתחלת לחפש שם את גיורא?

”החבר שלי איתי ואני נסענו לבנגקוק, ובהתחלה היינו בהלם תרבות מוחלט. בחורה הולנדית שפגשנו המליצה לנו לנסוע לפוקט. שרצנו חודש וחצי בבונגלוס על חול בתולי, שיחקנו פריסבי כל היום, עישנו גראס, שיחות לתוך הלילה, מוסיקה בווקמן. ניתוק. השתדלנו גם להתרחק מישראלים, ובכל מקום שאליו הגענו הייתי מתחבר למקומיים. מאוד סקרנו אותי הדת ואורח החיים שלהם.

”כל הטיול קיבל תפנית כשפתאום גיורא נכנס לתמונה. זו כנראה הייתה גם תולדה של התהליך שעברתי עם איתי. היינו משתפים זה את זה בנושאים אישיים, ואלה לא היו רק שיחות פלסף על החיים. האמנו שצריך לפשפש בהוויה הקיומית, לקפוץ למים העמוקים ולהתמודד, גם אם אתה לא יודע לשחות. זה היה הלך הרוח.

”ברגע שנכנסה האפשרות שאולי גיורא חי ונמצא שם, הרגשתי שיש לי תפקיד בעולם. הרגשתי שאולי העולם הולך להימחק ואף אחד לא יודע, רק אני. וכך באמת הייתה ההתנהלות שלי ביחס לסביבה שלי, כולל הוריי, שהגיעו אחר כך. אמרתי: אולי אתם לא יודעים, אבל האם זה אומר שאני צריך לוותר על האפשרות הזו?”

ולאורך כל התקופה הזו של החיפוש במזרח, באמת האמנת שתמצא שם את אחיך?

”זה לא שהייתי בטוח שגיורא חי, אבל הרגשתי שהסיכוי גדול ולא רציתי לפספס את האופציה שאוכל למצוא אותו, אפילו אם לא הייתי בטוח במאה אחוז שהוא חי, אלא רק בשמונים אחוז. בשלבים מסוימים בנפאל האמנתי שהוא מעבר לפינה, אפילו אם הוא לא ג'וני (הבחור המקומי שגילי התחיל להאמין שהוא אולי אחיו האובד – נ"מ). אז מה אם הוא לא ג'וני? זה אומר שגיורא מת? הייתי אחוז במשהו שדומה לפסיכוזה.

”אחר כך התעניינתי איך זה עובד אצל חולי נפש, ומתברר שיש המון היגיון בהלך החשיבה שלהם. והעניין הכי אופייני הוא שאתה לא מרפה. לכן המשכתי לחפש, והייתה לי תחושה של התמזגות עם הטבע, דבר שהמון אנשים שלקחו פטריות מדווחים עליו. עברתי שם חוויות חזקות שבכל קונסטלציה נתפסות כמיסטיות מאוד. הרגשתי מואר”.

מודעת תיקון

מתי בעצם הפסקת את החיפוש אחר גיורא?

”חשוב לי להדגיש שהסיפור שלי הוא לא מקרה של מישהו שהתחרפן במזרח וזהו. אחרי שב–1985 פרסמתי מודעה בעיתון 'הארץ', שבה בעצם נפרדתי מגיורא, חזרתי לעצמי. היה לי ברור שאחי מת והפסקתי לחפש אותו. אנשים שצופים בסרט בהקרנות המיוחדות שאני עורך, שואלים אותי הרבה פעמים בדחילו ורחימו אם אני עדיין מחפש את גיורא. אז אני לא מחפש אותו כבר עשרים שנה. אני פשוט משתף את הקהל בתקופה בחיי, במשהו אישי מאוד שעבר עליי במשך כמה חודשים שבהם חיפשתי אותו. חברים שלי מציעים לי מפעם לפעם לפתוח את הקבר ולעשות בדיקת די-אן-איי (שלא ניתן היה עדיין לבצע בעת השבת הגופה – נ"מ), כדי לברר האם זה אכן גיורא. אני מסביר להם שלי זה לא חשוב. כי אם יתברר שזו לא הגופה שלו, אז זה אומר שגיורא חי? מה זה ייתן לנו? מה זה יעזור? מה שברור זה שגיורא לא נמצא ביוון, כמו שאמר א"ב יהושע, או בנפאל, כמו שאני חשבתי”.

הוריו של גילי, שחוו חלק מהתהליך שעבר בנם בדרך ליצירת הסרט, הלכו לעולמם בטרם ראו את המוצר המוגמר. לגילי נותר רק לתהות מה הם היו אומרים עליו.

”לאבי – שהיה מתמטיקאי ישר, צנוע, דידקטי ואובססיבי מאוד בהתעסקות שלו – הסרט היה מספק תשובה לשאלה מה בעצם קרה לי. לצערי, לא זכיתי לתת לו את התשובה. אמא שלי, שהייתה רוחנית יותר ובעלת טאץ' אמנותי, לדעתי הייתה מתרגשת מאוד, אוהבת ומזדהה עם הסרט”.

וגיורא?

”אני מקווה שגיורא גאה בי. היום אני יכול להסתכל על זה בניחותא, ולתאר את הריב שלנו כמעט בשוויון נפש. לפני 10 או 15 שנה לא הייתי מדבר ככה. הייתי מיד עם דמעות בעיניים. אני חושב שהסרט הוא סוג של תיקון, במיוחד אחרי המודעה שפרסמתי בעיתון עם בקשת הסליחה ממנו, 'גיורא, סלח לי'. זה באמת משהו קורע. בתחתית המודעה כתבתי 'מה עשו לנו'. מה גרם לי לכתוב את זה? למה בדיוק התכוונתי? אני לא יודע לומר. אבל אני חושב שגיורא היה מרוצה מהסרט”. ■

לתגובות: dyokan@makorrishon.co.il

”אמי כעסה על מה שכתב א"ב יהושע, ועל כך שהשתמש בשמו של גיורא בלי לומר לנו, ובלי להכין אותנו. היא גם כעסה על התזה שלו ואמרה 'גיורא לא היה עושה לי את זה, נעלם, חי איפשהו ולא נותן אות חיים'. אבל עבורי זו הייתה סיבה לחיפוש אחריו כשהייתי במזרח”